

PERSPEKTIVE
IMPLEMENTACIJE
EVROPSKIH
STANDARDA U PRAVNI
SISTEM SRBIJE

KNJIGA I

ZBORNİK RADOVA

Priredio
Prof. dr Stevan Lilić

Beograd, 2011

Lektor i korektor
Irena Popović

Tehnički urednik
Zoran Grac

Korice
Marija Vuksanović

Priprema i štampa
Dosije studio, Beograd

ISBN 978-86-7630-341-0

Tiraž
500

Adresa redakcije
Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Centar za izdavaštvo i informisanje
Bulevar kralja Aleksandra 67
Tel./faks: 30-27-725, 30-27-776
e-mail: centar@ius.bg.ac.rs
web: www.ius.bg.ac.rs

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
340.137(4-672EU:497.11)(082)

PERSPEKTIVE implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije : zbornik radova. Knj. 1 / priredio Stevan Lilić. – Beograd : Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, 2011 (Beograd : Dosije studio). – 302 str. ; 24 cm

Na spor. nasl. str.: Perspectives of Implementation of European Standards in Serbian Legal System. – Tekst lat. i ćir. – Tiraž 500. – Str. 9–10: Predgovor / urednik = Forward / editor. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Bibliografija uz većinu radova. – Summaries.

ISBN 978-86-7630-341-0

1. Ств. насл. на упор. насл. стр.

а) Право – Хармонизација – Европска унија – Србија – Зборници

COBISS.SR-ID 188354572

NAČELO TRANSPARENTNOSTI IZVRŠNOG POSTUPKA I EVROPSKI STANDARDI

Apstrakt

Skupština Srbije je 5. maja 2011. godine usvojila Zakon o izvršenju i obezbeđenju. Iako je u javnosti prvenstveno prepoznat kao zakon kojim se uvode privatni izvršitelji, ovaj zakon sadrži dosta značajnih novina zbog kojih njegova rešenja zaslužuju kritički osvrt. Jedno od važnih rešenja jeste unapređenje transparentnosti izvršnog postupka. Sve dosadašnje izmene u oblasti izvršnog procesnog zakonodavstva uglavnom su se fokusirale na izmenu sistema pravnih lekova, uvođenje novih sredstava izvršenja, proširivanje kruga izvršnih i verodostojnih isprava, skraćivanje rokova za preduzimanje određenih radnji i slično. Čini nam se da je okretanje ka principu transparentnosti konačno prepoznavanje uzroka problema. Da bi izvršni postupak bio završen namirenjem izvršnog poverioca, on prethodno mora imati uvid u prava izvršnog dužnika koja mogu biti predmet izvršenja. U tom smislu njemu je taj uvid potrebno omogućiti na samom početku izvršnog postupka, a ne nakon što je izvršenje bezuspešno sprovedeno (rešenje iz ranijeg zakona). ZIO je omogućio podnošenje zahteva za dobijanje izjave o imovini već prilikom podnošenja predloga za izvršenje, pa sve dok izvršni postupak ne bude okončan. Nepostupanje dužnika po nalogima suda sankcionisano je novčanim kaznama i pritvaranjem, a davanje lažnih podataka obaveštavanjem nadležnog javnog tužioca. Ustanovljeno je vođenje jedinstvenog i svima dostupnog registra izvršnih dužnika, što će biti snažan podsticaj sigurnosti u poslovnim odnosima.

Ključne reči: *Neuspešno izvršenje. Transparentnost. Evropski standardi. Zakon o izvršenju i obezbeđenju.*

I. Neuspešno izvršenje kao rezultat netransparentnosti

Izvršni postupak je završna faza u realizaciji subjektivnih građanskih prava, usled čega se neuspešnost izvršnog postupka u značajnoj meri odražava na samo ostvarivanje prava na pravnu zaštitu. Videli smo da se pravo na pravično suđenje iz člana 6 (1) EKLJP primenjuje i na izvršni postupak. Pravni subjekti imaju pravo na izvršenje u razumnom roku. Izvršni poverilac koji ima izvršnu ili verodostojnu ispravu može biti namiren ili tako što će dužnik dobrovoljno da izvrši ono što mu je osnovom izvršenja naloženo ili

* Dr Nikola Bodiroga, docent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Rad je rezultat istraživanja u okviru projekta *Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije* (179059), koji podržava Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije.

tako što će se tražbina realizovati prinudnim putem. Kako dužnici redovno odbijaju da izvrše svoje obaveze dobrovoljno, potreba za izvršnim postupkom je nesumnjiva.

Redovno sa izvršenje određuje na osnovu izvršne isprave, a sama izvršna isprava nastaje iz prethodno vođenog i okončanog kognicijskog postupka. Za poverioca uspešan završetak kognicijskog postupka nije garantija i uspešno sprovedenog izvršenja. U trenutku pisanja ovog rada broj nerešenih predmeta u izvršnom odeljenju Prvog osnovnog suda u Beogradu prelazi milion (izvršenje na osnovu izvršne isprave), dok se broj predmeta koji se odnose na naplatu potraživanja po osnovu izvršenih komunalnih usluga popeo na 2,5 miliona. Kriza izvršnog postupka je vidljiva i zbog toga su izmene zakona kojim se uređuje izvršni postupak tako česte. Traga se za modelom koji će omogućiti zakonitu i efikasnu naplatu potraživanja uz poštovanje proceduralnih garantija. Uglavnom su se menjali način dostavljanja i sistem pravnih lekova, te se proširivao krug izvršnih i verodostojnih isprava. Ono čemu se u poslednje vreme posvetila pažnja jeste činjenica da se izvršni poverilac ne može namiriti ako nema uvid u katalog imovinskih prava kojima izvršni dužnik raspolaže. Često je izvršni postupak osuđen na propast iako postoje dokazi o postojanju i dospelosti izvršnog potraživanja, ako izvršni poverilac nema uvid u sve moguće predmete izvršenja. Ako izvršni poverilac nije upućen u postojanje svih imovinskih prava izvršnog dužnika, a nema mogućnosti da o tome stekne informaciju, on neće biti u situaciji da odredi sredstva i predmete na kojima će se voditi izvršenje. Tada izvršnom poveriocu ostaje samo izvršna ili verodostojna isprava, dok je sama naplata izvršnog potraživanja osujećena. Stoga je neophodno učiniti transparentnim imovinsku kartu izvršnog dužnika. Izvršnom poveriocu se mora priznati pravni interes za ostvarenje uvida u javne evidencije koje su ustanovljene radi veće preglednosti pojedinih imovinskih prava, npr. zemljišne knjige, odnosno katastar nepokretnosti. Pravu izvršnog poverioca mora korespondirati dužnost izvršnog dužnika, ali i pravnih lica, kao i organa i organizacija kojima su zakonom povereni ustanovljenje i vođenje ovakvih evidencija, da izvršnom poveriocu stave na raspolaganje odgovarajuće podatke.

II. Izvori SE i EU

A. Preporuka Saveta Evrope 2003 (17)

Savet ministara Saveta Evrope je 9. septembra 2003. godine usvojio preporuku upućenu državama članicama, a koja se odnosi na izvršenje. Osnovna premisa od koje se polazi jeste dužnost država članica da uspostave efikasan, pravičan i nezavisan sudski sistem. SE tretira izvršenje sudskih odluka kao integralni deo prava na pravično suđenje u skladu sa članom 6 (1) EKLJP. Države članice su dužne da svim subjektima pod njihovom vlašću osiguraju pravo na izvršenje sudskih odluka u razumnom roku. Samo neizvršenje sudske odluke, odnosno izvršenje praćeno odlaganjem, predstavlja povredu prava

na pravično suđenje. Efikasnost izvršnog postupka ne sme da naruši pozicije stranaka, odnosno da dovede do drastičnog obespravljenja izvršnog dužnika. Sam SE je svestan da se u odsustvu dobro organizovanog izvršnog postupka mogu javiti različiti oblici privatnog zadovoljenja pravde, što vodi narušavanju poverenja u sudski sistem i pravnu državu uopšte. Još na 24. konferenciji ministara pravde država članica, održanoj u Moskvi krajem 2001. godine, usvojena je Rezolucija br. 3 o opštem pristupu i smernicama izvršenja sudskih odluka, pri čemu je zaključeno da je delotvorno i efikasno izvršenje od krucijalne važnosti za obaveze države članica u pogledu razvijanja uglednog i jakog pravnog sistema. Nakon toga 2002 usvojena je na Savetu ministara Rezolucija kojom se ustanovljava Komisija za efikasnost pravosuđa (*European Commission for the Efficiency of Justice: CEPEJ*). Potom su 2003. godine usvojene Preporuka broj 14 o informacionim sistemima u pravnom sektoru i Preporuka broj 15 o arhiviranju elektronskih dokumenata u pravnom sektoru.

Preporuka 2003 (17) rezultat je dugogodišnjeg bavljenja Saveta Evrope problemima izvršenja, pri čemu je revolucionarni korak bila presuda ESLJP Hornsby protiv Grčke iz 1997. godine, kada je ESLJP jasno podvukao da se garantije iz člana 6(1) EKLJP odnose i na izvršenje. Pravo na izvršenje odluka i drugih izvršni isprava u razumnom roku smatra se apsektom prava na pravično suđenje. Od tada je ESLJP u svojim presudama više puta isticao obaveze država članica da obezbede izvršenje konačnih i obavezujućih odluka. U tom smislu je i 1997. godine u Parizu održan poseban seminar na temu „Izvršenje sudskih odluka u građanskim stvarima“. Statusom, ulogom, pravima i dužnostima izvršitelja SE se bavio na seminaru u Varni održanom 19. i 20. septembra 2002. godine.

Preporukom 2003 (17) državama članicama se sugeriše da stvore efikasan i ekonomičan sistem izvršenja sudskih odluka i drugih nesudskih izvršnih isprava i dokumenata. Osim toga, pozivaju se države članice da preduzmu sve za primenu principa (smernica) koji se odnose na izvršenje (*Guiding principles concerning enforcement*). U tom smislu preporuka definiše i neke osnovne pojmove. Sam izvršni postupak se definiše kao svako operacionalizovanje sudskih odluka i drugih izvršnih isprava, odnosno kao primoravanje izvršnog dužnika na određeno ponašanje (*to do*), uzdržavanje od tog ponašanja (*refrain from doing*) ili plaćanje određene sume novca (*to pay what has been adjudged*). Tražilac izvršenja se označava kao *claimant*, a lice protiv koga se traži izvršenje kao *defendant*. Izvršitelj (*Enforcement agent*) jeste lice koje je ovlašćeno od države da preduzima radnje izvršenja (*huissier, bailiff, enforcement judge*). Ovde se moraju imati u vidu različita rešenja pojedinih država članica u pogledu njihovog zapošljavanja i plaćanja. Izvršitelji su ili sudski službenici ili drugi državni službenici ili privatna lica, ili kombinacija oba modela.

Preporuka se primenjuje na građanske, trgovačke i potrošačke stvari, porodične i radnopravne odnose. Upravne stvari su izuzete iz područja primene. Može se primeniti i na izvršenje u krivičnim stvarima u kojima nije izrečena kazna lišenja slobode. Izvršnim ispravama se smatraju sve sudske i

druge odluke i dokumenti koji se izvršavaju po pravilima izvršnog postupka. Preporuka se na bavi imunitetom od izvršenja.

U izvršnom postupku je najpre neophodno jasno definisati prava dužnosti i odgovornosti subjekata i drugih učesnika u postupku. Jasan pravni okvir (*clear legal framework*) podrazumeva da se izvršenje vodi u skladu sa zakonom i sudskim odlukama. Zakonodavstvo u oblasti izvršenja treba da bude u toj meri detaljno da obezbedi sigurnost (*certainty*) i transparentnost (*transparency*), kao i da sam postupak bude efikasan (*efficient*) i predvidljiv (*foreseeable*) u meri u kojoj je to moguće. Izvršni postupak je efikasniji ukoliko su njegova pravila jednostavnija. Sve ove mere treba da umanje opasnost od privatnog zadovoljavanja pravde i podignu kredibilitet izvršnog postupka.

Stranke treba da sarađuju u postupku izvršenja, pri čemu se to naročito odnosi na izvršenje odluka iz porodičnih odnosa, gde države treba da podstaknu tu saradnju. Ovde se naročito misli na opasnost od izjavljivanja veksatornih pravnih sredstava (*vexatious appeals*). Izvršni dužnici treba da pruže informacije o svojim pravima koja mogu biti predmet izvršenja. Treba sprečiti da izvršni dužnik gleda na radnje izvršenja neprijateljski, a poverilac, ako je kooperativan, može da omogući plaćanje na rate. Saradnja banaka je važna kada treba da se otkriju i zaplene sredstva izvršnog dužnika. U porodičnim stvarima dužnik mora da otkrije gde se dete nalazi (*whereabouts of the child*). U izvršnom postupku se prinudno izvršavaju odluke iz drugih kognicijskih postupaka, pri čemu se mora sprečiti zloupotreba procedure, tj. izvršenje ne sme da se pretvori u novu parnicu (*re-adjudication of the case*). Samo odlaganje izvršenja treba da bude uređeno zakonom i podložno kontroli suda.

U samom postupku mora da se obezbedi balans između prava poverioca i prava dužnika, pri čemu se moraju poštovati garantije iz članova 6 i 8 EKLJP (npr. iseljenje izvršnih dužnika u državama u kojima nije razvijena strategija rešavanja ovih problema). Gde je to neophodno, moraju se uzeti u obzir i interesi trećih lica. U izvršenju odluka iz porodičnih odnosa moraju se uzeti u obzir interesi članova porodice, a kada se izvršenje tiče dece, onda ideja vodilja mora biti najbolji interes deteta (*best interest of the child should be primary consideration*). Nijedna od odredaba ove preporuke ipak ne može imati prvenstvo u odnosu na Evropsku konvenciju o priznanju i izvršenju odluka iz oblasti starateljstva i uspostavljanja kontakata između roditelja i dece.

U interesu zaštite dužnika od totalnog uništenja, neka prava moraju biti izuzeta od izvršenja (primanja po osnovu socijalne pomoći) pravo svojine na sredstvima domaćinstva i sredstvima za rad. Proporcionalnost je jedno od osnovnih načela izvršnog postupka. Sam postupak, odnosno pravila postupka moraju biti definisana na način koji omogućava organima da ga efikasno sprovede. Odnosi između učesnika moraju biti jasno definisani, a pre svega prioritet u naplati poverilaca kada ih ima više, odnosno relacija između poverilaca i trećih lica koja imaju prava na predmetima izvršenja. Dostavljanje mora da bude ekspeditivno, pri čemu se može upotrebljavati i elektronska pošta.

Države moraju da sprečavaju zloupotrebe procesnih ovlašćenja (uvode nje novčanih kazni, ali i nekih istražnih ovlašćenja suda). Samo gde je to ne-

ophodno treba omogućiti sudsku kontrolu odluka koje se donose u izvršnom postupku, a razlozi moraju biti usko formulisani.

Sama skala troškova mora da bude razumna i unapred poznata stranaka (pitanje je osetljivo u državama sa malim pravosudnim budžetima). Izvršni postupak mora da bude opštedostupan. Neophodne troškove izvršenja treba da snosi izvršni dužnik, osim za one radnje koje su preduzete kao posledica procesnih zloupotreba. Sam dužnik je i glavni krivac za vođenje izvršnog postupka. Potraga i zaplena dužnikovih dobara treba da bude efikasna uz poštovanje dostojanstva ličnosti. Brzo otkrivanje informacija o dužnikovoj imovini podrazumeva pristup registrima u kojima se evidentiraju pojedina prava, ali dužnike treba i ohrabriti da sastave katalog imovine (registar nepokretnosti, kompanija, podaci poreske administracije). Imovina treba da se proda tako da se postigne najpovoljnija tržišna cena (opet ne nauštrb vremena), te da se izbegne svako obezvređivanje.

Sami izvršitelji, ukoliko države koriste njihove usluge, treba da postupaju u skladu sa odredbama ove preporuke. Njihov položaj, uloga, prava i dužnosti treba da budu jasno definisani zakonom, radi pravne sigurnosti. Prilikom zapošljavanja mora se uzeti u obzir poznavanje prava i prakse, ali i moralni kvalitet kandidata. Njihovo teorijsko i praktično znanje trebalo bi da se proverava na ispitu. Oni moraju svoje dužnosti da ispunjavaju kompetentno, uz poštovanje profesionalnih i etičkih standarda (u suprotnom slede suspenzije ili smanjenje plata), te da uživaju ugled u sredini u kojoj rade. To se mora odraziti i na naknade za njihov rad. Države koje usvajaju sistem izvršitelja kao državnih službenika moraju da im obezbede sredstva za rad (kancelarije, vozila, kompjutere), pomoćnike i administrativno osoblje. Treba razgraničiti krug poslova koje obavlja izvršitelj i koje obavlja sudija. Oni moraju da prođu početni trening, ali da se i kasnije podvrgnu usavršavanjima.

B. EU Green Paper o transparentnosti dužnikove imovine

Evropska komisija je identifikovala teškoće koje se javljaju u prekograničnoj naplati dugova. Ti problemi su opisani u saopštenju „Ka većoj efikasnosti dobijanja i izvršenja presuda unutar EU“. Dve godine kasnije, zaključeno je da bi bilo mnogo lakše izvršavati presude u EU ako bi se mogle dobiti tačne informacije o dužnikovoj finansijskoj poziciji. Stoga treba preduzeti mere kako bi se mogla precizno utvrditi dužnikova imovina na teritoriji država članica. Izrađena je posebna studija koja se bavi mogućim rešenjima ovog problema i predloženo je nekoliko načina u pogledu toga kako da se poboljša izvršenje sudskih odluka unutar EU. Konačno, 24. oktobra 2006. godine, Evropska komisija je usvojila *Green Paper* o povećanju efikasnosti izvršenja sudskih odluka u EU: priključenje bankovnih računa.

Prvi sistem podrazumeva deklaraciju, tj. davanje izjave o celokupnoj imovini izvršnog dužnika. U nekim državama članicama već je na snazi taj sistem, po kojem je izvršni dužnik obavezan da otkrije svoju imovinu, ali samo u meri koja je neophodna za naplatu potraživanja.

Druge države članice, koje ne predviđaju ovakvu obavezu izvršnog dužnika, predviđaju pristup sistemima pretrage putem kojih se ove informacije

mogu saznati. Uglavnom se te informacije dobijaju iz registara. Pojedine države članice se razlikuju u pogledu prava na pristup registrima i drugim izvorima informacija, kao i ovlašćenjima prilikom otkrivanja ovih informacija.

Predlaže se izrada posebnog priručnika – vodiča kroz nacionalne zakone o izvršnom postupku i praksu primene ovih zakona. Takvi priručnici bi morali da sadrže uputstva o otkrivanju imovine izvršnog dužnika, kontakt osobe koja može da obezbedi takve informacije, ako je pristup ograničen, troškove pristupa i druge značajane podatke. Priručnik bi morao da bude dostupan na sajtu Evropske pravosudne mreže u građanskim i trgovačkim stvarima. Mora se unaprediti pristup trgovačkim registrima, registrima stanovništva i registrima socijalnog osiguranja. U tom segmentu je dosta različita situacija u državama članicama. Pravo na pristup registrima može da dođe u sukob sa pravilima o zaštiti podataka o ličnosti i transparentnosti dužnikove imovine. Naročito informacije iz registara socijalnog osiguranja i poreskih registara mogu biti osetljive. Tu se moraju uvažiti razlike između država članica.

Pošto ne postoji registar na nivou EU, jedna opcija bi bila snaženje saradnje između pojedinih država članica u direktnoj razmeni informacija. Organi izvršnog postupka jedne države članice mogli bi da traže pomoć nadležnih organa u drugim državama članicama. Postojeći oblik saradnje između poreskih vlasti mogao bi da posluži kao model. Treba sačiniti listu nacionalnih organa izvršnog postupka koji bi bili ovlašćeni da zahtevaju informacije, kao i rokove za postupanje. To mora biti dostupno na svim jezicima EU i podaci se moraju razmenjivati elektronskim putem. Razlike koje postoje među državama članicama izvode se pre svega iz činjenice da izvršenje u pojedinim zemljama nije u nadležnosti državnih organa, pa ostvarivanje pristupa ovim informacijama može biti otežano.

U pogledu transparentnosti imovine izvršnog dužnika, jedna od mogućnosti bi bilo predviđanje posebnog postupka za davanje izjave o imovini, pri čemu bi same države članice odlučivale o uslovima pod kojima bi se takva izjava davala. Druga mogućnost jeste uniformna deklaracija na nivou EU – *European Assets Declaration*, koja bi obavezivala izvršne dužnike da otkriju sve informacije o imovini unutar evropskog pravosudnog prostora. Ne treba se ograničavati na imovinu izvršnog dužnika u jednoj državi članici imajući u vidu slobodno izvršenje presuda u EU, tako da kompletna imovina dužnika u EU podleže izvršenju. Morale bi se propisati i sankcije za dužnike koje odbijaju da otkriju svoju imovinu. Taj obrazac bi trebalo da bude standardan na svim jezicima EU, dostupan svim poveriocima unutar evropskog pravosudnog prostora. Tako bi se svima njima garantovalo pravo na jednaku pravnu zaštitu i smanjilo kupovanje informacija unutar EU (*information shopping*).

C. Rezolucija Evropskog parlamenta o delotvornom izvršenju sudskih odluka u EU

U rezoluciji usvojenoj 22. aprila 2009. godine, Evropski parlament se pozvao na *Green Paper* i ukazao na probleme koje prate izvršni postupak u državama članicama. Nedostatak transparentnosti izvršenja koji se pre svega

ogleda u nemogućnosti izvršnih poverilaca da steknu uvid u imovinske karte izvršnih dužnika predstavlja povredu principa dobre vere (*good faith*) i imovinske odgovornosti (*pecuniary liability*). Nepoznavanje nacionalnih zakona o izvršnom postupku, odnosno njihova nedelotvornost, predstavlja prepreku stvaranju jedinstvenog tržišta i vodi nepotrebnim troškovima. Samo kašnjenje u plaćanju ili neplaćanje štete razvoju kreditnih poslova, zaštiti potrošača i potkopavaju pravni sistem u celini. Evropski parlament podržava unapređenje zakonodavstva i preduzimanje proporcionalnih mera kako bi izvršni postupak bio efikasniji. Izvršnom poveriocu se zbog toga mora omogućiti pristup javnim registrima (pod nadzorom nadležne vlasti), kako bi plaćanje duga moglo da se realizuje u okviru unutrašnjeg tržišta. Sama izrada priručnika nacionalnih zakona o izvršnom postupku bi, iako korisna, bila samo na prvi pogled u funkciji povećanja uspešnosti izvršnog postupka jer bi, umesto sa jednim režimom izvršenja, stranke imale posla sa 27. Umesto toga, predlaže se izrada registara advokata koji imaju pravo da se bave praksom na području celog unutrašnjeg tržišta.

Evropski parlament se protivi pravu na arbitreran, diskriminatoran i neograničen pristup javnim registrima koji se vode u državama članicama. Ovo se naročito odnosi na registre stanovništva, socijalnog osiguranja i registre poreske uprave. Registri stanovništva bi bili korisni u pronalaženju pojedinaca koji kasne sa plaćanjem izdržavanja, zajmova itd. Samo korišćenje podataka iz poreskih registara i registara socijalnog osiguranja trebalo bi da se odvija u skladu sa principom zaštite ličnih podataka, tj. samo korišćenje podataka iz navedenih registara bilo bi problematično, ako je u pitanju druga svrha osim one zarad koje su ti podaci prikupljeni. U mnogim državama članicama korišćenje ovih registara zarada vođenja izvršnog postupka predstavljalo bi zloupotrebu izvršne vlasti. Teškoću na putu boljeg izvršnog postupka predstavlja i činjenica da nemaju sve države članice tela koja bi se bavila razmenom informacija o pitanjima izvršenja. Samo davanje izjave o imovini izvršnog dužnika može biti sastavni deo izvršnog postupka, samo ako je praćeno sankcijama nacionalnog prava.

Predlaže se i uvođenje mera na nivou zakonodavstva EU, koje bi imale dejstvo na području unutrašnjeg tržišta. Te mere bi se mogle primenjivati u slučaju izvršenja arbitražnih odluka, a trebalo bi ih razmotriti u kontekstu predstojećih izmena Uredbe Brisel I. Komisiji je dat zadatak da postavi kritičku analizu ovog problema (*detailed appraisal of the problem*) posebnu studiju o mogućim instrumentima EU koji bi se mogli uvesti (*feasibility study of possible Community instruments*), da pronade osnovu za primenu ovih mera (*proper legal basis*), te da njihova primena bude ograničena na prekogranične slučajeve (*limited to cross-border cases*). Traži se uvođenje posebnih predugovornih i ugovornih odredaba koje se odnose na kašnjenje u plaćanjima, te izmena direktive koja se odnosi na kašnjenje u plaćanju (*Late Payments Directive*). Studija treba da uvaži različite nacionalne pristupe u sticanju izvršnog naslova (*divergent national legal approaches to retention of title*), te da putem odgovarajućih mehanizama obezbedi njihovo uzajamno priznanje (*mutual recognition*).

III. Stepenasta tužba (ZPP)

Izmenama hrvatskog parničnog zakonodavstva 2003. godine uvedena je posebna vrsta tužbe, tzv. stepenasta, koja predstavlja izuzetak od obaveze tužioca da u tužbi odredi tužbeni zahtev.¹ Stepenasta tužba (*Stufenklage*) uvedena je po uzoru na nemačko pravo. Paragrafom 254. nemačkog ZPO propisano je da se glavni tužbeni zahtev (*Hauptantrag*) može istaći u vezi sa nekoliko samostalnih pomoćnih zahteva (*in Verbindung mit mehreren selbständigen Hilfsansprüchen*), o kojima sud mora da odlučuje stepenasto. Sam glavni tužbeni zahtev ne mora biti određen u trenutku podizanja tužbe.² Smisao postojanja ove tužbe jeste da se tužiocu omogući da realizuje potraživanje, čija obeležja nisu sasvim poznata u trenutku podnošenja tužbe. Postoji potraživanje (*Anspruch*) čiji obim i predmet (*Umfang und Gegenstand*) nisu poznati, pri čemu je neznanje tužioca uzrokovano činjenicama koje se nalaze u sferi tuženog (*Tatsachen die in der Sphäre des Beklagten liegen*). Član 85. švajcarskog ZPO omogućava stranci da, u slučajevima u kojima visina potraživanja nije poznata već zavisi od ishoda dokaznog postupka, precizira svoj zahtev tek nakon što budu poznati rezultati dokaznog postupka. To je naročito slučaj u postupcima po tužbi radi naknade štete, odnosno isplate dobiti. Stranka ne može sama da izvodi dokaze pre nego što je postupak počeo, pa se zato ne traži konkretizacija zahteva u tom trenutku. Član 85. stav 2. švajcarskog ZPO predviđa mogućnost podnošenja stepenaste tužbe koja se svodi na objektivnu kumulaciju jednog materijalnopravnog pomoćnog zahteva za saopštenje informacija (*materiellrechtlich Hilfsanspruch auf Auskunftserteilung*). sa prethodno istaknutim bročano neodređenim glavnim zahtevom koji glasi na novčano plaćanje (*unbezifferter Hauptanspruch auf eine Geldleistung*).³

Tužilac ne zna sva obeležja potraživanja zato što te informacije odbija da mu saopšti tuženi, odnosno uskraćuje mu pristup tim informacijama. Tužba je složena i može se posmatrati na dva nivoa. Prvi je manifestacioni i njime se od dužnika traži da omogući pregled imovine kojom raspolaže (izjava o imovini u našem produženom izvršnom postupku), a drugi nivo se svodi na isticanje kondemnatornog zahteva. Kada se tužba podnosi, tužilac je dužan da odredi samo manifestacioni zahtev, dok će kondemnatorni zahtev biti preciziran nakon što tuženi dostavi potrebne podatke ili ih tužilac prikupi na drugi način.

Tužilac koji za to ima imovinskopravni interes može tužbom zatražiti od suda da naloži tuženom koji je prema sadržaju pravnoga odnosa dužan da položi račun ili da pruži pregled neke imovine i obaveza, odnosno tuženom za koga je verovatno da nešto zna o utajenoj ili prikrivenoj imovini, da, pod zakletvom ili bez zakletve, položi račun ili preda potpuni pregled imovine ili obaveza, odnosno da saopšti ono što mu je o utajenoj ili prikrivenoj imovini poznato, te da izjavi da su položeni račun, predat pregled imovine i obaveza,

1 Triva, S., Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo*, Zagreb 2004, str. 406.

2 Rosenberg, L., Schwab, K.H., Gottwald, P., *Zivilprozessrecht*, Minhen 2010, str. 522.

3 Leuenberger, C., Uffer-Tobler, B., *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, Bern 2010, str. 149.

odnosno dati podaci o utajenoj ili prikrivenoj imovini potpuni i tačni.⁴ U sporovima u kojima ne može postaviti tužbeni zahtev za isplatu određenog iznosa novca, isporuku određene količine zamenjivih stvari, predaju određenih stvari ili prenos određenih prava pre nego što tuženi ispuni svoju obavezu polaganja računa ili predaje pregleda imovine i obaveza, tužilac može u tužbi, pored zahteva za polaganje računa ili predaju pregleda imovine i obaveza, istaći i zahtev kojim će od suda zatražiti da tuženog osudi na isplatu iznosa novca, isporuku ili predaju stvari ili prenos prava, čiju će visinu, količinu odnosno istovetnost odrediti tek nakon što tuženi položi račun ili preda pregled imovine i obaveza, odnosno tek nakon što se sprovede veštačenje ili izvedu drugi dokazi u povodu položenog računa ili predatog pregleda imovine i obaveza ili povodom uskraćivanja polaganja računa ili predaje pregleda imovine i obaveza.⁵ U sporovima u kojima ne može postaviti određeni zahtev pre nego što dođe do podataka koje tuženi ne želi da mu saopšti iako njima raspolaže, a koje mu je prema sadržaju građanskopravnoga odnosa dužan da saopšti, odnosno koji se mogu smatrati zajedničkim za obe stranke, tužilac može u tužbi istaknuti zahtev kojim će zatražiti od suda da tuženog osudi na isplatu iznosa, predaju stvari ili prenos prava čiju će visinu, količinu, odnosno istovetnost odrediti tek nakon što mu tuženi saopšti potrebne podatke, odnosno tek nakon što se sprovede veštačenje ili izvedu drugi dokazi o podacima koje tuženi izbegava da pruži.⁶

IV. Postupak za dobijanje izjave o imovini (ZIO)

Značajna novina koju na tom planu donosi Zakon o izvršenju i obezbeđenju (u daljem tekstu: ZIO)⁷ jeste postupak za dobijanje izjave o imovini. Izvršni poverilac koji je pokrenuo postupak izvršenja, odnosno obezbeđenja, može pred sudom nadležnim za određivanje izvršenja da podnese zahtev za dobijanje izjave o imovini izvršnog dužnika, kada se obaveza izvršnog dužnika sastoji u novčanim davanjima (član 54. stav 1. ZIO). Zahtev se može podneti uz predlog za izvršenje i u toku izvršnog postupka, sve dok postupak ne bude okončan⁸. Kada izvršenje sprovodi izvršitelj, izvršni poverilac može ovlastiti izvršitelja da u njegovo ime podnese zahtev za dobijanje izja-

4 Član 186b stav 1. hrvatskog ZPP.

5 Član 186b stav 2. hrvatskog ZPP.

6 Vidi član 186b stav 3. hrvatskog ZPP.

7 *Službeni glasnik RS*, 31/11

8 Ovo je značajan napredak u odnosu na dosadašnje rešenje. Naime, ranije važeći ZIP od 2004. poznavao je institut produženog izvršnog postupka radi naplate novčanog potraživanja. Osnovna pretpostavka za vođenje produženog izvršnog postupka bila je da izvršni poverilac nije u potpunosti namiren, što je značilo da je izvršni postupak morao biti vođen i bezuspešno okončan, pa bi se tek onda moglo pribeci ovom sredstvu (član 92. ZIP, 2004). U ZIP od 2004. produženi izvršni postupak bio je uređen u okviru izvršenja na pokretnim stvarima radi naplate novčanih potraživanja, iz čega se moglo zaključiti da se on ne može koristiti ukoliko je izvršenje bilo bezuspešno, a primenjena su druga sredstva izvršenja. ZIO ovaj institut uređuje kao opšti, zajednički za sva sredstva izvršenja, a njemu se može pribeci u bilo kom trenutku dok izvršni postupak ne bude okončan.

ve o imovini. Izjava o imovini se pribavlja po službenoj dužnosti kada je to potrebno radi sprovođenja rešenja o naplati novčane kazne. Izjava o imovini ne može se zahtevati u odnosu na Republiku Srbiju, autonomnu pokrajinu i jedinicu lokalne samouprave, kao izvršne dužnike (član 54. stav 5. ZIO).

Postupak po zahtevu za dobijanje izjave o imovini izvršnog dužnika može se razdvojiti. Sud će doneti rešenje kojim će naložiti izvršnom dužniku da pristupi u sud radi davanja izjave o imovini na zapisnik pred sudijom ili da u roku koji ne može biti duži od pet radnih dana dostavi sudu izjavu o imovini u potrebnom broju primeraka (član 55. stav 1. ZIO). Protiv tog rešenja ne može se izjaviti prigovor. Nepostupanje dužnika po nalogu suda povlači novčano kažnjavanje. U slučaju da je izvršni dužnik pravno lice, navedene radnje se preduzimaju prema licu koje je na osnovu zakona ili drugog opšteg akta određeno da ga zastupa. Ako izvršni dužnik nema poslovnu sposobnost, radnje se preduzimaju prema zakonskom zastupniku, a sud će, ako oceni da zastupnik nemarno postupa u zaštiti interesa izvršnog dužnika, o tome obavestiti organ starateljstva (član 56. stav 2. ZIO). Primerak ili kopiju izjave o imovini, odnosno zapisnika sa izjavom, sud će dostaviti izvršnom poveriocu. Ako je sud razdvojio postupak dobijanja izjave o imovini, kopiju izjave, odnosno zapisnika sa izjavom, sa naznačenjem datuma kada je ona dostavljena izvršnom poveriocu, združiće se spisima predmeta povodom kog je zahtevana izjava o imovini (član 57. stav 1. ZIO). Izvršni poverilac može, u roku od pet radnih dana od dana prijema izjave o imovini, odnosno zapisnika sa izjavom, zahtevati dopunu izjave, odnosno novu izjavu ako izjava ne sadrži dovoljno podataka iz kojih se imovina navedena u njoj može identifikovati ili ako javnom, odnosno u skladu sa zakonom overenom ispravom dokaže da je dužnik u izjavi saopštio nepotpune ili netačne podatke i uz to učini verovatnim da se iz imovine izvršnog dužnika koja je do tada poznata ne može u potpunosti namiriti njegovo potraživanje (član 57. stav 2. ZIO). Ako izvršni poverilac nije zahtevao dopunu izjave o imovini ili novu izjavu o imovini, a izvršenje sprovodi sud, dužan je da u roku od pet radnih dana od dana dobijanja izjave o imovini predloži sredstva i predmete izvršenja. Neaktivnost izvršnog poverioca je u tom slučaju sankcionisana obustavom izvršenja.⁹

Izjava o imovini izvršnog dužnika sadrži: 1) podatke o stvarima i pravima izvršnog dužnika koji mogu biti predmet izvršenja, a naročito: pokretne i nepokretne stvari u svojini izvršnog dužnika; gotovinska novčana sredstva koja dužnik poseduje u trenutku davanja izjave; novčane depozite izvršnog dužnika; tekuće račune izvršnog dužnika; prava na hartijama od vrednosti i prava iz hartija od vrednosti; osnivačka (članska) prava na privrednom društvu i dobit koju je izvršni dužnik, po osnovu tih prava, ostvario u poslednjoj godini; prosečan mesečni iznos zarade izvršnog dužnika u poslednjih šest meseci, poslodavacu kod koga izvršni dužnik ostvaruje zaradu, trajanje i vrstu radnog odnosa; potraživanja izvršnog dužnika prema trećim licima, osnov potraživanja, vreme njihovog dospeća i obezbeđenje potraživanja; 2) podatke o potraživanjima trećih lica na teret izvršnog dužnika koja su dospe-

9 U skladu sa rešenjem ZIO po kojem se izvršenje obustavlja u slučaju da se ne nađe imovina koja će biti predmet izvršenja (član 76. stav 1. tačka 6. ZIO).

la ili koja dospevaju u narednih godinu dana i podatke o datom obezbeđenju za ta potraživanja; 3) podatke o postupcima prinudnog izvršenja koji se vode protiv izvršnog dužnika; 4) podatke o svim pravnim radnjama koje je izvršni dužnik preduzeo na teret svoje imovine nakon što je zasnovana obaveza u pogledu koje se zahteva prinudno izvršenje (prenos imovinskih prava sa ili bez naknade ili davanje obezbeđenja za sebe ili za treće lice); 5) svojeručni potpis izvršnog dužnika overen od suda, osim ako se izjava sastavlja na zapisnik u prisustvu sudije (član 58. stav 1. ZIO).

Osim navedenih podataka, izjava o imovini sadrži i druge podatke koji su potrebni da bi se određena stvar, odnosno pravo moglo identifikovati u pravnom prometu, a naročito: 1) naznačenje adrese na kojoj se nalaze pokretne stvari; 2) podatke o stvarima i pravima koja se upisuju u odgovarajući javni registar; 3) podatke iz katastra, zemljišnih i drugih javnih knjiga o nepokretnostima u svojini izvršnog dužnika, odnosno podatke o osnovu i načinu sticanja ako nepokretnost nije upisana u katastar, zemljišne i druge javne knjige; 4) podatke o brojevima tekućih računa, štednih računa, odnosno novčanih depozita i bankama kod kojih se oni vode; 5) podatke o trećim licima u čiju korist je izvršni dužnik preduzeo pravnu radnju na teret svoje imovine i o pravnoj radnji koja je preduzeta.¹⁰ Ako dužnik ne poseduje imovinu koja bi mogla biti predmet izvršenja, dužan je da to izričito navede u izjavi.

Na zahtev izvršnog poverioca, sud će rešenjem naložiti izvršnom dužniku da u roku od pet radnih dana preda isprave o stvarima i pravima koji su navedeni u izjavi o imovini i izreći mu novčanu kaznu ako po tom nalogu ne postupi (član 59. stav 1. ZIO). U slučaju da izvršni dužnik tri puta ne postupi po nalogu suda iz stava 1. ovog člana, sud će mu rešenjem izreći kaznu zatvora, dok ne postupi po nalogu, a najviše 30 dana.¹¹ Protiv rešenja o izricanju kazne zatvora, dozvoljen je prigovor, koji zadržava izvršenje rešenja. Zatvor će se izvršiti u skladu sa odredbama zakona kojim je uređeno izvršenje krivičnih sankcija (član 59. stav 3. ZIO).

Smatra se da je izvršni dužnik dao netačne ili nepotpune podatke o imovini: 1) ako izvršni poverilac javnom ili u skladu sa zakonom overenom ispravom dokaže da je u vreme sastavljanja izjave o imovini izvršni dužnik posedovao imovinu ili da je pre sastavljanja izjave preduzimao pravne radnje na teret svoje imovine koje u izjavi nije naveo (član 57. stav 2), a iz imovine

10 Sadržina izjave o imovini uređena je vrlo detaljno. Zakonodavac se trudio da obuhvati sva prava (mada se u zakonu i dalje mešaju stvari i prava) koja bi mogla da budu predmet izvršenja. ZIP od 2004. sadržinu izjave uopšte nije uređivao, pa se to ostavljalo postupajućem sudiji, odnosno od njega je zavisilo koliko će ta izjava biti sveobuhvatna.

11 ZIO generalno pooštava procesnu disciplinu propisivanjem novčanih kazni učesnicima koji ne postupaju po nalogu suda. Koliko je važno mesto ovih kazni, govori i redakcija člana 51. ZIO „Novčane kazne“, u kojem se najpre govori o iznosima kazni za fizička i pravna lica, načinu izricanja i izvršenja, pa tek u poslednjem stavu o razlozima zbog kojih se novčana kazna izriče. Izricanje kazne zatvora za nepostupanje po nalogu suda (ponovljeno tri puta) iako se na prvi pogled čini oštrim, neophodno je kako bi se odredbe ZIO o dobijanju izjave o imovini učinile operativnim. Ako bi nepokoravanje izvršnog dužnika nalogu suda ostalo bez sankcije, posledice bi snosio izvršni poverilac, a u krajnjem ishodu država jer nije obezbedila izvršenje sudske odluke u razumnom roku.

izvršnog dužnika koja je do tada poznata, odnosno koja je navedena u izjavi, ne može se u potpunosti namiriti njegovo potraživanje; 2) ako treće lice, u skladu sa ovim zakonom, dokaže da njemu pripada imovina koju je izvršni dužnik u izjavi naveo kao svoju (član 60. stav 1. ZIO). Ako postoje osnovi sumnje da je izvršni dužnik, postupajući kao u stavu 1. ovog člana, doveo ili pokušao da dovede izvršnog poverioca u zabludu radi izbegavanja sopstvene obaveze, sud će kopiju spisa dostaviti nadležnom javnom tužiocu (član 60. stav 2. ZIO). Ako je izvršni dužnik dao netačne ili nepotpune podatke o imovini, sud mu može izreći novčanu kaznu.¹²

Knjigu izvršnih dužnika i zbirku isprava vodi sud. Knjiga izvršnih dužnika sadrži evidenciju sa podacima o izvršnom dužniku, osnovu upisa, datumu upisa, rešenju kojim je naložen upis i evidencionom broju pod kojim se izjava čuva u zbirci isprava. U zbirci isprava čuvaju se originalni primerci izjave izvršnih dužnika o imovini, odnosno kopije zapisnika koji sadrže izjave o imovini i rešenja kojim je određen upis u knjigu izvršnih dužnika. U knjigu izvršnih dužnika upisuje se izvršni dužnik: 1) koji je predao izjavu o imovini sa popisom imovine; 2) koji nije postupio po nalogu suda za predaju pismene izjave o imovini (član 58. stav 1); 3) koji je predao izjavu da ne poseduje imovinu (član 58. stav 3); 4) koji je saopštio netačne ili nepotpune podatke o svojoj imovini (član 60). Upis u knjigu izvršnih dužnika sud će izvršiti u roku od pet radnih dana od dana pravnosnažnosti rešenja o upisu. Zbirci isprava prilaže se primerak pravnosnažnog rešenja o upisu u knjigu izvršnih dužnika, a kada je osnov za upis davanje izjave o imovini, prilaže se i original izjave, odnosno kopija zapisnika sa izjavom. Upisom u knjigu izvršnih dužnika, izvršni poverilac na osnovu čijeg zahteva je izvršni dužnik dao izjavu o imovini ne stiče pravo prvenstvenog namirenja. O upisu u knjigu izvršnih dužnika sud odlučuje rešenjem. Rešenje se donosi u roku od pet dana od dana: 1) prijema izjave o imovini, u slučaju kada je izvršni dužnik predao tu izjavu; 2) kada je protekao rok za predaju izjave o imovini, u slučaju kada je izvršni dužnik taj rok propustio; 3) kada je izvršni dužnik odbio da preda izjavu o imovini u prisustvu sudije; 4) kada je sudu dostavljen dokaz (član 57. stav 2) o naknadno pronađenoj imovini izvršnog dužnika koju je u izjavi propustio da navede, odnosno o pravnim radnjama koje je izvršni dužnik preduzeo na teret svoje imovine pre sastavljanja izjave. U rešenju se navodi osnov upisa u knjigu izvršnih dužnika (član 61. stav 4), kao i rok i uslovi pod kojim izvršni dužnik može tražiti brisanje upisa (član 64). Ako nakon izvršenog upisa u istom predmetu nastupi osnov za novi upis zasnovan na drugim činjenicama, sud će doneti rešenje o novom upisu i istovremeno odrediti da se raniji upis

12 Ovim su otklonjeni nedostaci iz ZIP od 2004. koji je propisivao da ako izvršni dužnik da nepotpune ili netačne podatke u izjavi o imovini, smatraće se da je takvim lažnim prikazivanjem odnosno prikrićivanjem doveo u zabludu izvršnog poverioca i na taj način onemogućio izvršnog poverioca da naplati svoje potraživanje na imovini koju je lažno prikazao odnosno prikrio (član 94. stav 1. ZIP od 2004). Kao posledica je bilo propisano da svako zainteresovano lice koje utvrdi da je izjava o imovini nepotpuna ili netačna, može da pokrene krivični postupak protiv izvršnog dužnika (član 94. stav 2. ZIP od 2004). Rešenje je bilo dubiozno imajući u vidu da samo krivičnu prijavu može svako da podnese, a krivični postupak pokreću samo organi i lica ovlašćena odredbama ZKP.

bríše. U slučaju da izjava o imovini izvršnog dužnika naknadno bude samo dopunjena (član 57. stav 3), neće se brisati raniji upis već će se rešenjem odrediti da se dopunska izjava o imovini priloži zbirci isprava uz isprave o ranijem upisu (član 62. stav 4. ZIO). Izvršni dužnik može izjaviti prigovor protiv rešenja o upisu u knjigu izvršnih dužnika, u roku od pet radnih dana od dana kada mu je rešenje dostavljeno. Prigovor se može izjaviti iz razloga što nisu bili ispunjeni uslovi za postupanje po zahtevu za dobijanje izjave o imovini (član 54. stav 5) ili ako je rešenje o upisu u knjigu izvršnih dužnika trebalo da bude zasnovano na drugom osnovu. O prigovoru odlučuje veće istog suda u roku od pet radnih dana od dana dostavljanja prigovora. Prigovor zadržava upis izvršnog dužnika u knjigu izvršnih dužnika (nesuspenzivnost).

Na zahtev izvršnog dužnika, sud će rešenjem izvršiti brisanje upisa u knjizi izvršnih dužnika: 1) ako je izvršenje u celini pravnosnažno obustavljeno, osim ako je do toga došlo zbog nepostojanja imovine koja može biti predmet izvršenja; 2) u slučaju kada je upis izvršen zbog propuštanja roka za davanje izjave o imovini, zbog odbijanja izvršnog dužnika da da izjavu, zbog saopštavanja netačnih ili nepotpunih podataka ili kada je upis izvršen na osnovu izjave da izvršni dužnik ne poseduje nikakvu imovinu, kada tokom postupka prestanu razlozi zbog kojih je taj upis izvršen, odnosno ako su protekle dve godine od okončanja izvršnog postupka, a u knjizi izvršnih dužnika nije bilo naknadnih upisa za istog izvršnog dužnika ili su naknadni upisi brisani; 3) u slučaju kada je upis izvršen na osnovu izjave u kojoj je navedena imovina ako je protekla jedna godina nakon okončanja izvršnog postupka, a u knjizi izvršnih dužnika nije bilo naknadnih upisa za istog izvršnog dužnika ili su naknadni upisi brisani (član 64. stav 1. ZIO). Ako je u slučaju iz stava 1. tač. 2) i 3) ovog člana bilo naknadnih upisa, brisanje se može tražiti kada se steknu uslovi za brisanje svih naknadnih upisa. Brisanje upisa može se izvršiti i pre proteka roka iz stava 1. ovog člana, ako sudu bude dostavljena izjava izvršnog poverioca, na osnovu čijeg je zahteva izvršen upis, da je njegovo potraživanje namireno i da je saglasan da se izvrši brisanje. U slučaju sumnje, sud može zahtevati da izjava izvršnog poverioca bude overena (član 64. stav 3. ZIO).

Sud će odrediti brisanje upisa po službenoj dužnosti ako u istom predmetu nastupi osnov za novi upis zasnovan na drugim činjenicama, izuzev ako je izjava o imovini izvršnog dužnika naknadno samo dopunjena (član 62. stav 4). Ako izvršni dužnik u potpunosti ispuni svoju obavezu i dokaz o tome dostavi sudu koji vodi knjigu izvršnih dužnika, pre nego što je postupak upisa pravnosnažno okončan, sud će po službenoj dužnosti obustaviti postupak upisa u knjigu izvršnih dužnika, ukinuti sve prethodne radnje i brisati upise. U slučaju sumnje da je izvršni dužnik ispunio obavezu, sud može zatražiti izjavu od izvršnog poverioca (član 64. stav 5. ZIO).

Sud je dužan da zainteresovanom licu omogućiti uvid u knjigu izvršnih dužnika ili dostavi obaveštenje o upisu određenog lica u knjigu izvršnih dužnika, vremenu i osnovu tog upisa (član 65. stav 1. ZIO). Svako lice koje učini verovatnim postojanje opravdanog interesa može zahtevati od suda da mu se odobri pregledanje, fotokopiranje i prepisivanje podataka iz zbirke isprava

(član 66. stav 1. ZIO). Radi jedinstvene evidencije pravnih subjekata upisanih u knjigu izvršnih dužnika, vodi se jedinstven registar za teritoriju Republike Srbije (član 67. stav 1. ZIO). Jedinstveni registar je javan, vodi se u elektronskom obliku i objavljuje na internetu.

Jedinstveni registar izvršnih dužnika je višestruko bitan. Sama činjenica da će izvršni dužnik biti upisan u knjigu izvršnih dužnika, te da će registar biti dostupan svim zainteresovanim licima, predstavlja podsticaj izvršnom dužniku da na vreme izvrši obavezu koja mu je naložena izvršnom ili verodostojnom ispravom. Upis u knjigu izvršnih dužnika i mogućnost da se izvršni dužnik nađe prilikom onlajn pretrage registra izvršnih dužnika svakako će se odraziti i na mogućnost zasnivanja novih imovinskopravnih odnosa. Banke će prilikom odobravanja kredita imati u vidu da li je potencijalni korisnik upisan u knjigu izvršnih dužnika. To je snažan pritisak na izvršnog dužnika da uskladi svoje ponašanje sa sadržinom izvršne odnosno verodostojne isprave, imajući u vidu da buduća poslovna aktivnost, usled javnosti „crne knjige“, može biti paralisana. Osim uvida u knjigu izvršnih dužnika, zainteresovana lica mogu da zatraže od suda da im dozvoli uvid, odnosno pregledanje i kopiranje podataka iz zbirke isprava. Na taj način se može precizno utvrditi koja je imovinska snaga izvršnog dužnika, odnosno do koje mere se može ići prilikom naplate budućih potraživanja.

Nikola Bodiroga, PhD

Assistant Professor, University of Belgrade, Faculty of Law

TRANSPARENCY PRINCIPLE IN ENFORCEMENT PROCEEDINGS AND EUROPEAN STANDARDS

Summary

On May 5th 2011, Serbian Parliament passed Enforcement and Security Act. Although publicly advertised because of private enforcement agents, it also introduced a lot of significant novelties. Lawmakers have finally recongized the importance of transparency of enforcement proceedings. Enforcement creditor can successfully collect his claim only if he is aware of the debtor's assets. At the request of enforcement creditor (which can be filed together with motion for enforcement) enforcement debtor must declare his entire patrimony. In case he fails to do so the court can impose fines or even detain him. Giving false information means the public prosecutor will be notified so the criminal proceedings could be started. The public register of enforcement debtors will be established so that everyone interested can make online search. This will improve stability of business relations.

Key words: *Unsuccessful enforcement. Transparency principle. European Standards. New Enforcement and Security Act.*